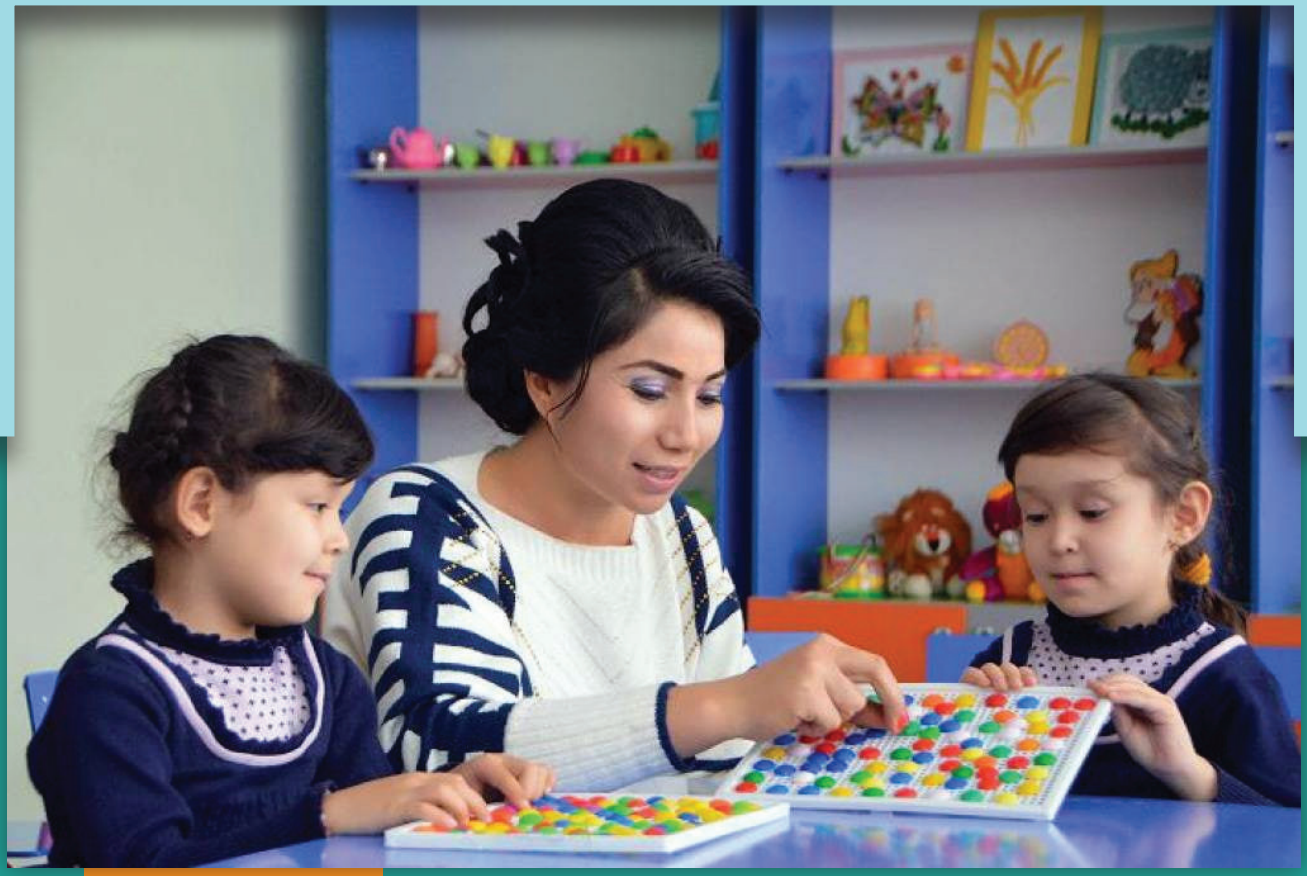
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(1)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 180 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Şoumarov Ğ. B. – Doctor of Psyçological Sciences, Academician
Qirğizboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Persçool and Sçool Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şaripov Ş.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şermuhammadov B.Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoşev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep Özyurek – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Ça – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Çief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi Özbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Şomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Ş.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Teçnical Sciences
Yuldaşeva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldaşeva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Taşkent State University of Economics
Aşurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Presçool and Sçool Education of the Kaşkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researçer of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim jarayonida deontologik tamoyillar asosida nizolarni boşqariş 10
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna

Sun'iy intellekt asosida maktab öquvçilarining matematik xatolarini diagnostika qiliş va individual tavsiyalar şakllantirişning gibrid adaptiv modeli 15
Abdullayeva Nazokat Isayevna, Abdurazzoqova Zebuniso Tolmas qizi

Harbiy xizmatçilarning pedagogik mahoratini oşirişning ilmiy-metodik asoslari 21
Yadgarov Ravşan Ergaşeviç

Inklyuziv ta'limda logopedik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 27
Ikramova Dilafruz Furqat qizi, Ilhomova Malikaxon Dilşod qizi

Faoliyat markazlari vositasida maktabgaça yoşdagi bolalarning raqamli savodxonligini şakllantiriş metodikasi 30
Jo'rayeva Gulira'no Nazirjon qizi

Bölajak tasviriy san'at öqituvçilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişda an'anaviy naqqoşlik san'atining pedagogik imkoniyatlari 36
Rözmetov Quvondiq Şanazaroviç

Pedagogik hamkorlik asosida ösmir yoşdagi öquvçilarda ijtimoiy voqelikka sezgirlikni tarbiyalaş mexanizmlari 42
Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi

Talabalarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini jismoniy madaniyat vositasida rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 47
Imomov Asliddin Abdurazoqoviç

Harakatli öyinlar yordamida boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş usullari 51
Ernazarova Ziyoda Erkin qizi

Sun'iy intellektning inson fikrlaş qobiliyatiga ta'siri: intellektual rivojlaniş uçun imkoniyatlar va tafakkur zaiflaşuvi xavfi 55
Tölaganov Abdumalik Abdiraximoviç

Jadidçilik harakatining vujudga kelişining ijtimoiy-tarixiy şart-şaroitlari 60
Nişonov Muhammad Bahodir öğli, Pulatov Şerdor Nematjonoviç

Maktabgaça ta'lim taşkilotlari direktorlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirişning nazariy-metodologik asoslari 66
A'zamova Malohat Nadjimovna

Söz yasalişi, morfologiya va sintaksisning özига xos xususiyatlari 70
Bobojanov Şaripboy Xudoşukiroviç

Inklyuziv ta'limda diskriminatsiyani oldini oliş va ularni psixologik qöllab quvvatlaş tamoyillari 74
Bozorova Muxlisa

Neyro logopediya va biometriya 78
Foiqova Diyora Anvar qizi

Bölajak öqituvçilarning metakognitiv faoliyatini rivojlantirişda refleksiv topşiriqlardan foydalaniş 83
Ibrohimova Şahlo Umarali qizi

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlar öqişga qiziqişini oşirişning metod, şakl va vositalari 88
Rasulova Zohida Sindorovna

Raqamli ta'lim muhitida kasbiy-refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirişning metodik tizimini integratsiyalaş 92
Talabova Dilrabo Tolibova

Informatika va uni öqitiş metodikasi fanini öqitişda adaptiv öquv dasturlari va virtual laboratoriyalardan foydalanişning metodik tizimi 98
Xomidov Zohidjon Adhamjon öğli

Развитие профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровизации образования 104
Шаланков Константин Константинович

Pedagogik loyihalaştiriş orqali öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini ta'minlaş 109
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyeviç, Nazarova Nilufar Ismailovna

Dual ta'lim va refleksiv kompetensiya: pedagog kasbiy rivojlanişining yangi imkoniyatlari 113
S. R. Mansurova

Bixevioristik yondaşuv futurologik könikmalarni rivojlantiruvçi pedagogik va psixologik omil sifatida 118
Nişonov Nodir Alimjanoviç

Linguoculturological Features of the Concept "Respect And Esteem" in English and Uzbek Cultures 121
Naimova Dildora Kaxramonovna

Klasterli yondaşuv asosida bölajak pedagoglarning forsayt kompetensiyasini rivojlantiriş 125
Sotbarov Atabek Asilbek öğli

Nizolar paydo bölişining psixologik omillari 132
Olimov Saydullo Soxobjonoviç

Matematikadan milliy öquv dasturi loyihasi mazmuni haqida 141
Djumayev Mamanazar Irgaşeviç

Professional Requirements for Prospective English Language Teachers in Teaching Writing to Students With Special Educational Needs 149
D. X. Saydazimova

"Bilingval öquv muhiti" va "kreativ modellaştiriş" tuşunçalarining mazmuni va özaro boğliqligi 154
Djabbarova Feruza Odilovna

Texnologiya darslarida sun'iy intellekt vositalari orqali öquvçilarning ijodiy fikrlaş qobiliyatini rivojlantiriş imkoniyatlari 161
Raxmatov A'zam Aşur öğli, Tursunova Sevara Jamşid qizi

Autistik spektr buzilişli bolalarning luğat boyligini rivojlantiriş va muloqot ko'nikmalarini şakllantiriş metodikasi 165
Tuxtayeva Maxfirat

Maktabgaça tayyorlov yoşdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berişda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalaniş yöllari, şakl va vositalari 170
O'razova Maqsuda Şuhratning qizi

Raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil yeçimlarni yaratişning metodik imkoniyatlari 175
Yusupov Muxtorbek Roximoviç

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

PEDAGOGIK LOYIHALAŞTIRIŞ ORQALI ÖQUVÇILARNING ŞAXSIY VA IJTIMOIY RIVOJLANIŞINI TA'MINLAŞ

UÖK: 371.3:37.015.3

Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyeviç
Andijon davlat universiteti
psixologiya va pedagogika kafedrasi v. b. professori,
pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)

Nazarova Nilufar Ismailovna
Turon universiteti Andijon filiali magistri

Annotatsiya: Maqolada pedagogik loyihalaştirişning öquvçilar şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini ta'minlaşdagi örni nazariy-metodologik jihatdan tahlil qilingan. Pedagogik loyihalaştiriş tuşunçasining mazmuni, uning bosqiçlari hamda şaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalar bilan aloqadorligi oçib berilgan. "Maqsad – mazmun – faoliyat – refleksiya – baholaş" tamoyiliga asoslangan beş bosqiçli loyihalaştiriş modeli taklif etilib, har bir bosqiçda rivojlantiriladigan şaxsiy va ijtimoiy sifatlar aniqlangan. Modelni samarali qöllaşning pedagogik şart-şaroitlari va baholaş mezonlari asoslangan.

Kalit sözlar: pedagogik loyihalaştiriş, loyiha usuli, şaxsiy rivojlaniş, ijtimoiy rivojlaniş, ijtimoiy-emotsional ta'lim, hamkorlik, refleksiya, kompetensiya.

Abstract: The article analyses, from a theoretical and methodological perspective, the role of pedagogical design in ensuring students' personal and social development. It examines the concept of pedagogical design, its stages, and its relationşip with personal and social competences. A five-stage design model based on the principle of "goal – content – activity – reflection – assessment" is proposed. The personal and social qualities developed at eaç stage are identified. Furthermore, the pedagogical conditions necessary for the effective implementation of the model and the relevant assessment criteria are substantiated.

Key words: pedagogical design, project method, personal development, social development, social and emotional learning, collaboration, reflection, competence.

Аннотация: В статье с теоретико-методологических позиций анализируется роль педагогического проектирования в обеспечении личностного и социального развития учащихся. Раскрываются содержание понятия "педагогическое проектирование", его этапы и взаимосвязь с личностными и социальными компетенциями. Предлагается пятиэтапная модель проектирования, основанная на принципе "цель – содержание – деятельность – рефлексия – оценка", а также определяются личностные и социальные качества, развиваемые на каждом этапе. Обосновываются педагогические условия эффективного применения модели и критерии оценки.

Ключевые слова: педагогическое проектирование, метод проектов, личностное развитие, социальное развитие, социально-эмоциональное обучение, сотрудничество, рефлексия, компетенция.

KIRIŞ

Yangi Özbekistonda amalga oşirilayotgan ta'lim islohotlarining boş ğoyasi öquvçini tayyor bilimlarni özlaştiruvçi obyekt sifatida emas, balki öz rivojlaniş yö'lini ongli tanlay oladigan, jamiyat hayotida faol iştirok etuvçi subyekt sifatida tarbiyalaşdan iborat. 23.09.2020-yildagi 637-son[1] "Ta'lim töğrisida"gi Qonun, 29.04.2019-yildagi 5712-son[2] Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgaça rivojlantiriş konsepsiyasi hamda 28.01.2022-yildagi 60-son[3] Yangi Özbekistonning 2022-2026-yillarga möljallangan taraqqiyot strategiyasida ta'lim sifatini oşiriş, öquvçilarda hayotiy könikma va kompetensiyalarni şekllantiriş ustuvor vazifa sifatida belgilangan [1; 2; 3].

Xalqaro miqyosda ham ta'lim maqsadlari qayta körib çiqilmoqda. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot taşkilotining (OECD) "Ta'lim 2030" loyihasida yangi qiymat yaratiş, ziddiyat va dilemmalarni muvozanatlaş hamda mas'uliyatni öz zimmasiga oliş kabi transformativ kompetensiyalar kelajak avlodining asosiy sifatlari sifatida e'tirof etilgan [4]. Bu kompetensiyalarning aksariyati şaxsiy va ijtimoiy rivojlaniş sohasiga taalluqli böläb, ularni faqat axborot berişga qaratilgan an'anaviy dars doirasida tölaqonli şekllantirib bölmaydi.

1 https://lex.uz/docs/-5013007
2 https://lex.uz/docs/-4312785
3 https://lex.uz/docs/-5841063

Şu nuqtayi nazardan, öquvçilarning real muammolarni hal etişga qaratilgan maqsadli, hamkorlikdagi faoliyatini oldindan puxta işlab çiqiş, ya'ni pedagogik loyihalaştiriş, şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişni tizimli ta'minlaşning samarali vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ammo loyiha faoliyati yakuniy mahsulot (taqdimot, plakat, maket) tayyorlaş bilan çeklanib qolsa, uning şaxs kamolotiga qaratilgan tarbiyaviy salohiyati oçilmay qoladi. Mazkur maqolaning maqsadi pedagogik loyihalaştiriş orqali öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini ta'minlaşning nazariy asoslarini aniqlaş va uning bosqiçma-bosqiç modelini işlab çiqişdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Loyiha usulining falsafiy-pedagogik asoslari J. Dyuining "amaliyot orqali örganiş" ğoyasiga borib taqaladi. Olim ta'limni ijtimoiy jarayon sifatida talqin qilib, maktab demokratik jamiyatning kiçik modeli bölişi lozimligini asoslagan [5].

Uning izdoşi U. Kilpatrik loyiha usulini ijtimoiy muhitda keçadigan, çin könildan bajariladigan maqsadli faoliyat sifatida ta'riflab, usulning tarbiyaviy va ijtimoiylaştiruvçi mohiyatini birinçi öringa qöygan [6].

L.S. Vigotskiyning oliy psixik funksiyalarning ijtimoiy kelib çiqişi va yaqin rivojlaniş zonasi haqidagi ta'limoti hamkorlikdagi faoliyatning şaxs rivojidagi yetakçi rolini körsatadi [7].

A. Banduraning ijtimoiy örganiş nazariyasiga köra, öquvçi xulq-atvor namunalarini kuzatiş va modellaştiriş orqali özlaştiradi [8].

U. Bronfenbrennerning ekologik tizimlar nazariyasi esa bola rivojlanişiga oila, maktab va jamoaning özaro aloqasi (mezotizim) hal qiluvçi ta'sir körsatişini asoslaydi [9]. Bu yondaşuvlar loyiha faoliyatini maktab, oila va mahalla örtasidagi köprik sifatida qaraş imkonini beradi.

Pedagogik loyihalaştiriş nazariyasi rus pedagogikasida keng tadqiq etilgan. Ye.S. Zair-Bek pedagogik loyihalaştirişni öquvçilar va pedagoglarning bölajak faoliyatining asosiy jihatlarini oldindan işlab çiqiş sifatida ta'riflaydi [10].

V.P. Bespalko pedagogik tizimni loyihalaşda maqsad, mazmun, jarayon va natijaning uzviyligini ta'kidlasa [11], Ye.S. Polat loyiha usulini muammoni çuqur işlab çiqiş orqali aniq amaliy natijaga erişişga qaratilgan didaktik vosita sifatida tavsiflaydi [12].

Milliy pedagogik merosimizda tarbiyaning şaxs va jamiyat taqdiridagi örni alohida ta'kidlangan. Abdulla Avloniy "Tarbiya biz uçun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir" deya yozgan edi [13].

Zamonaviy özbek pedagogikasida J. Ğ. Yöldoşev va S.A. Usmonov [14], Ö.Q. Tolipov va M. Usmonboyeva [15] pedagogik texnologiyalarni loyihalaşning nazariy va amaliy asoslarini işlab çiqqan, R. İşmuhamedov va hammualliflar loyiha usulini interfaol ta'lim texnologiyalari tizimida asoslab bergan [16].

Xorijiy empirik tadqiqotlar ham loyihaga asoslangan ta'limning şaxsiy-ijtimoiy samaradorligini tasdiqlaydi.

J. Tomas bunday ta'limning markaziylik, yetakçi savol, konstruktiv izlaniş, avtonomiya va reallik kabi beşta mezonini ajratgan [17].

D. Kokotsaki va hammualliflarning adabiyotlar şarhida loyihaga asoslangan ta'lim öquvçilarning hamkorlik, muloqot va mustaqil işlaş könikmalariga ijobiy ta'sir körsatişi qayd etilgan [18].

J. Darlak va hammualliflar 213 ta maktab dasturini (270 mingdan ortiq öquvçi) qamrab olgan meta-tahlil asosida ijtimoiy-emotsional ta'lim dasturlari öquvçilarning ijtimoiy-emotsional könikmalari, xulq-atvori va özlaştiriş körsatkiçlarini sezilarli yaxşilaşini körsatgan [19].

Tahlillar şuni körsatadiki, loyiha usuli böyiça boy ilmiy meros mavjud bölca-da, pedagogik loyihalaştirişni aynan öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlaniş natijalariga yö'naltirilgan holda bosqiçma-bosqiç taşkil etiş masalasi alohida tadqiqotni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli-faoliyatli, şaxsga yö'naltirilgan va kompetensiyaviy yondaşuvlar taşkil etadi. Mavzuga oid falsafiy, psixologik va pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qiliş, normativ-huquqiy hujjatlarni örganiş, qiyosiy-tahliliy, tizimlaştiriş, modellaştiriş va umumlaştiriş metodlaridan foydalanildi. Şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişning tarkibiy qismlarini aniqlaşda CASEL (Akademik, ijtimoiy va emotsional ta'lim böyiça hamkorlik taşkiloti) tomonidan işlab çiqilgan ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar tuzilmasi tayanç sifatida olindi [20].

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy tahlil natijasida pedagogik loyihalaştiriş ikki darajada keçişi asoslandi.

Birinçi daraja – öqituvçinin loyihalaş faoliyati böläb, unda ta'lim maqsadlari, mazmuni, öquvçilar faoliyati şakllari va baholaş vositalari oldindan işlab çiqiladi.

Ikkinçi daraja – öquvçilarning loyiha faoliyati böläb, unda ular muammoni aniqlaydi, yeçim izlaydi, natijani taqdim etadi va öz faoliyatini tahlil qiladi.

Öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişi aynan şu ikki daraja uyğunlaşgan nuqtada – öqituvçi tomonidan puxta loyihalangan, ammo öquvçiga tanlov va mas'uliyat erkinligi berilgan muhitda röy beradi. CASEL tuzilmasi va milliy tarbiya an'analariga tayangan holda şaxsiy rivojlanişning tarkibiy qismlari sifatida özini özi anglaş, özini özi başqariş, mas'uliyatli qaror qabul qiliş va refleksiv faollik; ijtimoiy rivojlanişning tarkibiy qismlari sifatida esa ijtimoiy ong (empatiya, başqalar nuqtayi nazarini tuşuniş), munosabat könikmalari (hamkorlik, muloqot, nizolarni hal etiş) va fuqarolik faolligi belgilandi. Uşbu tarkibiy qismlarni izçil rivojlantiriş maqsadida "maqsad – mazmun – faoliyat – refleksiya – baholaş" tamoyiliga asoslangan beş bosqiçli model işlab çiqildi (1-jadval).

1-jadval: **Pedagogik loyihalaştiriş bosqiçlari va ularda rivojlantiriladigan şaxsiy hamda ijtimoiy sifatlar**

№	Bosqiç va uning pedagogik mazmuni	Şaxsiy rivojlaniş natijalari	Ijtimoiy rivojlaniş natijalari
1	Motivatsion-maqsadli: hayotiy muammoni aniqlaş, yetakçi savolni şekllantiriş, şaxsiy va guruh maqsadlarini belgilaş	Qiziquvçanlik, içki motivatsiya, öz qiziqiş va imkoniyatlarini anglaş	Jamiyat muammolariga daxldorlik, başqalar ehtiyojini tuşuniş
2	Rejalaştiruvçi-taşkiliy: vazifa va rollarni taqsimlaş, vaqt va resurslarni rejalaştiriş	özini özi taşkil etiş, vaqtni boşqariş, mas'uliyat	kelişuvga erişiş, majburiyatlarni adolatli taqsimlaş
3	Faoliyatli-amaliy: ma'lumot töplaş, izlaniş, mahsulot yaratiş, oila va mahalla bilan hamkorlik	mustaqillik, qat'iyat, ijodkorlik, qiyinçiliklarni yengiş	hamkorlik, özaro yordam, kattalar bilan muloqot madaniyati
4	Taqdimot-kommunikativ: natijani sinf, maktab yoki mahalla oldida taqdim etiş va himoya qiliş	öz kuçiga işonç, fikrni asoslaş, nutq madaniyati	tinglaş, tanqidiy fikrni qabul qiliş, munozara odobi
5	Refleksiv-baholovçi: özini özi va özaro baholaş, tajribani tahlil qiliş, yangi maqsadlarni belgilaş	özini özi anglaş, adekvat özini özi baholaş, ösişga yönaltirilgan fikrlaş	empatiya, konstruktiv fikr-mulohaza bildiriş, guruh yutuğiga qöşilgan hissani anglaş

Modelning amaliyotdagi körinişini 6-sinf öquvçilari uçun möljallangan "Mahallamiz – mening ğururim" loyihasi misolida körib çiqiş mumkin.

Motivatsion bosqiçda öquvçilar mahalladagi dolzarb masalalarni (kökalamzorlaştiriş, keksalarga ğamxörlik va h.k.) aniqlab, guruh bilan ulardan birini tanlaydi. Rejalaştiriş bosqiçida har bir öquvçi "tadqiqotçi", "muxbir", "dizayner", "taqdimotçi" kabi rollardan birini oladi, bu rollar keyingi loyihalarda almaştiriladi.

Amaliy bosqiçda öquvçilar ota-onalar va mahalla faollaridan suhbat oladi, bu esa kattalar bilan muloqot madaniyatini şekllantiradi.

Taqdimot bosqiçida natijalar maktab tadbirida yoki mahalla fuqarolar yiğinida namoyiş etiladi. Refleksiya bosqiçida öquvçilar "Men nimani örgandim?", "Guruhga qanday hissa qöşdim?", "Keyingi safar nimani başqaça qilaman?" degan savollarga javob beradi.

Tahlil va modellaştiriş natijasida modelning samaradorligini ta'minlovçi quyidagi pedagogik şart-şaroitlar aniqlandi:

1) loyiha mavzusining öquvçilarning yoş xususiyatlari, hayotiy tajribasi va mahalliy hamjamiyat muammolari bilan boğliqligi;
2) guruhdagi rollarning muntazam almaşinuvi orqali har bir öquvçiga ham yetakçilik, ham ijroçilik tajribasini beriş;
3) öqituvçinin axborot manbai emas, balki fasilitator va maslahatçi pozitsiyasida bölişi;
4) jarayon davomida formativ baholaş va refleksiyaning muntazam qöllanilişi;
5) oila va mahalla bilan hamkorlikning loyiha tarkibiga oldindan kiritilişi.

Öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini baholaşda motivatsion-qadriyatli (ijtimoiy faoliyatga qiziqiş, qadriyatlarga munosabat), kognitiv (özini va başqalarni tuşuniş), faoliyatli-kommunikativ (hamkorlik, muloqot, nizolarni hal etiş) va refleksiv (özini özi baholaş, xulosa çiqariş) mezonlarini qöllaş maqsadga muvofiq. Kuzatuv varaqalari, refleksiv kundaliklar, özaro baholaş rubrikalari va portfolio kabi vositalar rivojlaniş dinamikasini kuzatib boriş imkonini beradi.

XULOSA

Ötkazilgan nazariy tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinçidan, pedagogik loyihalaştiriş öqituvçinin loyihalaş faoliyati va öquvçilarning loyiha faoliyati uyğunligidan iborat yaxlit jarayon böläb, u öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini tasodifiy emas, balki maqsadli va tizimli ta'minlaş imkonini beradi.

Ikkinçidan, taklif etilgan beş bosqiçli model loyiha faoliyatining har bir bosqiçini muayyan şaxsiy va ijtimoiy sifatlarni rivojlantiriş vazifasi bilan boğlaydi; bunda refleksiv-baholovçi bosqiç olingan tajribani anglangan rivojlanişga aylantiruvçi hal qiluvçi böğin hisoblanadi.

Uçinçidan, loyihalarni maktab, oila va mahalla hamkorligida taşkil etiş öquvçilarning ijtimoiylaşuvini kuçaytiradi hamda milliy tarbiya an'analarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyğunlaştiradi. Şu asosda umumta'lim maktablari öqituvçilarining malaka oşiriş dasturlariga "Şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişga yö'naltirilgan pedagogik loyihalaştiriş" modulini kiritiş, "Tarbiya" fani va sinf soatlarida loyiha faoliyatini tizimli qöllaş, öquvçilarning şaxsiy-ijtimoiy rivojlanişini baholaş uçun rubrikalar töplamini işlab çiqiş tavsiya etiladi.

Keyingi tadqiqotlarda taklif etilgan modelning samaradorligini tajriba-sinov işlari orqali empirik asoslaş közda tutiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. Özbekiston Respublikasining "Ta'lim töğrisida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, ÖRQ-637-son // Qonunçilik ma'lumotlari milliy bazasi https://lex.uz/docs/-5013007
2. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "Özbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgaça rivojlantiriş konsepsiyasini tasdiqlaş töğrisida"gi PF-5712-son Farmoni // https://lex.uz/docs/-4312785
3. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga möljallangan Yangi Özbekistonning taraqqiyot strategiyasi töğrisida"gi PF-60-son Farmoni // https://lex.uz/docs/-5841063
4. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030. – Paris: OECD Publişing, 2018.
5. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. – New York: Macmillan, 1916.
6. Kilpatrick W.H. The Project Method // Teaçers College Record. – 1918. – Vol. 19, No. 4. – P. 319-335.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psyçological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
8. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977.
9. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
10. Заир-Бек Е.С. Основы педагогического проектирования. – СПб.: Просвещение, 1995.
11. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: ИПО МО России, 1995.
12. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 1999.
13. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toşkent: Öqituvçi, 1992.
14. Yöldoşev J.Ğ., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toşkent: Öqituvçi, 2004.
15. Tolipov Ö.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toşkent: Fan, 2006.
16. Işmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toşkent: Iste'dod, 2008.
17. Thomas J.W. A Review of Researç on Project-Based Learning. – San Rafael, CA: The Autodesk Foundation, 2000.
18. Kokotsaki D., Menzies V., Wiggins A. Project-based learning: A review of the literature // Improving Sçools. – 2016. – Vol. 19, No. 3. – P. 267-277.
19. Durlak J.A., Weissberg R.P., Dymnicki A.B., Taylor R.D., Sçellinger K.B. The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of sçool-based universal interventions // Çild Development. – 2011. – Vol. 82, No. 1. – P. 405-432.
20. CASEL. CASEL's SEL Framework: What Are the Core Competence Areas and Where Are They Promoted? – Çicago: CASEL, 2020.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(1)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.